

Berichten Buitenland

Voor de Nederlandse agribusiness | jaargang 36, nummer 10, oktober 2010

SECTOR-
SPECIAL

Aardappelverwerkende
Industrie

- Ethiopië: veelbelovende zaaizaadproducent
- Oekraïne: verschuiving in de vissector
- Brazilië: zuivelsector maakt verwachtingen (nog) niet waar

Foto van de maand

Een foto zegt soms meer dan duizend woorden.

En dan vooral foto's die vooruitstrevende staaltjes agrotechniek laten zien. Stuur uw beste foto op en omschrijf kort waarom deze de titel 'foto van de maand' verdient.

E-mail: s.h.hoff@minlnv.nl

De omzet van biologische zuivel bedroeg in 2009 122,4 miljoen euro. Een stijging van 18,8% in vergelijking met 2008. Het marktaandeel in 2009 was 3,6%. Dit was in 2008 3,0%. 47% in supermarkten, 19% in de contractcatering en 28% in natuurvoedingswinkels.

Deze maand in

Berichten Buitenland

2

De Ethiopische zaaizaadsector

Optimale omstandigheden

5 De rondgang...

5 Column

11 Kort Graag...

12 Korte berichten uit het buitenland

16 Nieuws

17 Exportise

20 LNV-afdelingen in het buitenland

6

Vis en visproducten in Oekraïne

Verschuiving in de markt

8

Braziliaanse zuivelmarkt

Nog veel te winnen op kwaliteit

Omslagfoto

Sorghum is een belangrijk gewas in Afrika. Zie ook het artikel over de Ethiopische zaaizaadsector op pagina 2.

Colofon

Berichten Buitenland is bestemd voor het Nederlandse agrarische bedrijfsleven en is een uitgave van de directie Agroketens en Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het doel is informatieverstrekking over relevante ontwikkelingen op agrarisch handelsgebied, buitenlandse markten, handelsbemiddeling enzovoort. De LNV-afdelingen in het buitenland dragen in sterke mate bij aan de berichtgeving in dit blad.

Er wordt gedrukt op een chloorarme papiersoort, in een inktbesparend FM-raster. Er wordt verzonden in recyclebare sealbags.

Uitgever

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Agroketens en Visserij
www.berichtenbuitenland.nl

Redactieadres

Redactie Berichten Buitenland
T.a.v. Sabine Hoff
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
Tel. +31 (0)70 378 52 59
E-mail: s.h.hoff@minlnv.nl

Het overnemen of vermenigvuldigen van artikelen uit dit blad is alleen toegestaan onder vermelding als volgt: Berichten Buitenland, [maand/jaar], [pagina's].

Informatie en abonnementen

Voor informatie over artikelen of een (gratis) abonnement kunt u contact opnemen met Marja Krijgsman - Disseldorp
Tel. +31 (0)70 378 53 06
Fax +31 (0)70 378 61 23
E-mail: m.a.h.krijgsman@minlnv.nl

Realisatie

JackieWorks / geschreven en gedrukt

Aan dit nummer en de special werkten mee:

Peter Breedveld, Frits H. Emmerik, Joost Brantjes, Meeuwes Brouwer, Philip den Ouden, Joep van den Broek, Bart Vrolijk, Hans van der Lee, Jacqueline Rogers

Opmaak

ONTWERPERS DIE MEEDENKEN.NL

Druk

Opmeer - De Bink - TDS

ISSN 0920 - 0975

De informatie, meningen en opinies in dit blad worden naar voren gebracht buiten verantwoordelijkheid van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

De directie Agroketens en Visserij (AKV) is verantwoordelijk voor het nationaal en internationaal beleid voor de agrarische- en visserijketen. Deze directie richt zich dus op alle schakels van de productieketen en handel.

AKV ontwikkelt beleid voor een duurzame, innovatieve en daarmee sociaal-economisch sterke landbouw- en visserijketen. Dit in harmonie met andere functies op ecologisch gebied en de maatschappelijke omgeving, zoals het klimaat en het energievraagstuk, de kwaliteit van de ecosystemen die vis voortbrengen (duurzaam beheer van visbestanden), de diergezondheids- en welzijnsvraagstukken in de veehouderij, de kwaliteit van bodem en milieu (gewasbescherming en het vraagstuk van de mest).

Het Europese beleid biedt AKV een belangrijk kader voor de ontwikkeling van nationaal beleid. De directie is sterk internationaal georiënteerd en levert inhoudelijke bijdragen in Europees en mondiaal verband. Bijvoorbeeld voor (Europees) fytosanitair beleid, visserijbeleid en landbouwmilieu-beleid. Daarnaast bevordert de directie de markttoegang voor de Nederlandse producten en het opheffen van handelsbelemmeringen.

Optimale omstandigheden maar nog niet volwassen

De Ethiopische zaaizaadsector

Met meer dan 80 miljoen inwoners en 18 verschillende agro-ecologische zones behoort Ethiopië tot de meest beloftevolle zaaizaadproducenten van Afrika. Zowel voor de binnenlandse markt van groentezaad en graangewassen als voor de exportmarkt heeft Ethiopië een goede uitgangspositie. Op verschillende hoogtes kunnen bijna alle soorten gewassen en variëteiten verbouwd worden en het investeringsklimaat is nog steeds erg gunstig.

De Nederlandse LNV-Raad en ambassade ondersteunen de Ethiopische zaaizaadsector actief. De sector is een belangrijke speerpunt van het Nederlandse bilaterale landbouwbeleid. Van belang hierbij is om de verschillende zaaizaadsectoren of zaaizaadsystemen een even belangrijke rol te geven. Zo wordt in Ethiopië het zaaizaad nog voor 90% zelf geselecteerd en geproduceerd. Dit zogenoemde 'informele systeem' is belangrijk voor de boeren zelf want het vormt de basis voor het zaaigoed, maar ook voor behoud en benutting van de agrobiodiversiteit. Ethiopië is namelijk niet alleen een hotspot voor de diversiteit in koffie, maar ook voor andere gewassen zoals sorghum, gerst, sesam- en nigerzaad.

Naast deze informele systemen van selectie en uitruil van zaad, wordt er door de Ethiopische onderzoekersector hard gewerkt om hoogproductieve variëteiten op de markt te brengen. Deze variëteiten worden in het algemeen vermeerderd door nationale of regionale zaadondernemingen, hoewel dit de laatste jaren ook steeds meer gebeurt via boerencoöperaties en de private sector. Ook de grootste bedrijven vinden Ethiopië steeds gemakkelijker en sinds kort zijn bedrijven als SeedCo (Zimbabwe), Pioneer (Verenigde Staten), pootgoedbedrijf HZPC en een aantal groentezaadbedrijven er actief. Zowel de publieke als private bedrijvigheid in de zaaizaadsector worden gerekend tot het formele systeem, waarbij adequate kwaliteitscontrole en certificering uiteraard een vereiste zijn.

Om gericht ondersteuning te kunnen bieden aan al deze verschillende vormen van zaaizaadproductie (informeel/formeel, publiek/privaat), heeft de Ethiopische over-

heid samen met Wageningen Universiteit en Research (WUR) en de Food and Agriculture Organization FAO een *Concept Note Integrated Seed Sector Development* ontwikkeld. Daarin wordt onderkend dat er vier verschillende zaaizaadsystemen zijn (informeel, lokale zaadondernemingen, publiek en privaat) en dat beleid en regelgeving elk van deze vier systemen dient te ondersteunen.

Wetgeving en rechten

Hier valt vooral de nieuwe zaaizaadwet op. Zo wordt daarin aandacht besteed aan verschillende vormen van certificering. *Quality Declared Seed* (QDS) voor de zaaizaadcoöperaties en -bedrijfjes die

Jan van de Haar opereert sinds 2008 vanuit Ethiopië met zijn bedrijf SolaGrow.

binnen een relatief klein gebied hun afzet hebben; het formele controlesysteem voor de overheidsbedrijven en kleinere private bedrijven; en een systeem van interne kwaliteitscontrole voor de topbedrijven.

Onderdeel van de uitwerking van de nieuwe wet zijn *plant breeders rights*. Hierin wordt rekening gehouden met de eisen en mogelijkheden van de verschillende systemen. Enerzijds hebben kleine boeren die zelf de reproductie, lokale uitruil en (op kleine schaal) verkoop van zaaizaad in de hand willen houden belang bij sterke *farmers rights*. Terwijl aan de andere kant het georganiseerde bedrijfsleven zijn variëteiten

bescherm wil zien door *breeders rights*. Op dit moment wordt hard gewerkt om op dit punt een gebalanceerde invulling van de wet te ontwikkelen, die aan beide voorwaarden voldoet. Ethiopië zal waarschijnlijk niet toetreden tot het UPOV-verdrag, maar voor commercieel interessante gewassen wel dezelfde principes aanhangen.

Lokale zaadondernemingen

Samen met vier Ethiopische universiteiten en WUR werkt de Nederlandse ambassade ook aan ondersteuning voor 36 lokale zaadondernemingen. Dit zijn vaak boeren-coöperaties die over het hele land verspreid zaaizaad produceren voor de lokale markt. In het verleden werden deze coöperaties veelal als *outgrowers* voor staatsbedrijven gecontracteerd. Binnen het project wordt ernaar gestreefd dat deze boerengroepen op korte termijn zelf de leiding kunnen nemen over alle aspecten van productie, kwaliteitscontrole en marketing. Een aantal is al op weg om een zelfstandig te worden, terwijl anderen samenwerken met de private sector om gezamenlijk de productie en marketing te ontwikkelen.

Opgedane ervaring in dit project wordt gebruikt in de dialoog met de Ethiopische (regionale) overheid om meer vrijheid te krijgen in de productie en vermarkting van het zaaizaad. In het voorheen communistische Ethiopië is dit nog niet

altijd gemakkelijk. De overheid ziet zaaizaad als een politieke prioriteit en ziet zich genoodzaakt de distributie en soms ook de productie zelf ter hand te nemen.

Tegelijkertijd is het in Ethiopië beleid om de private sector een grotere rol te geven. Tot voor kort was alleen Pioneer Hi-bred met zijn hybride maïsvariëteiten actief in Ethiopië. Sindsdien zijn daar pootgaardappelteler HZPC (via het Nederlands-Ethiopische pootgoedbedrijf SolaGrow) en SeedCo (Zimbabwe) bijgekomen. Ook is het Nederlandse rozenveredelingsbedrijf Olij gestart met een veredelingstak in Ethiopië. Het eveneens Nederlandse bedrijf VCI houdt zich bezig met weefselkweek. Daarnaast is een aantal grotere Ethiopische bedrijven begonnen met de productie van hybride maïszaad.

Private sector

Jan van de Haar, voorheen research director van HZPC, is één van de pioniers op dit gebied. Met zijn pootgoedbedrijf SolaGrow startte hij in 2008 in Ethiopië en heeft hij in korte tijd vijf HZPC-variëteiten geregistreerd gekregen. Waar een paar jaar geleden deze registratie nog drie jaar duurde, kan dit sinds kort in één jaar mits de variëteiten buiten Ethiopië al goedgekeurd zijn op meerdere locaties. Van de Haar werkt nu op drie locaties, allemaal boven de 2500 meter hoogte, waar een zo laag mogelijke ziektedruk is.

Aan de marktbehoefte schort het niet. “Soms komt er een op het oog arme boer bij me aan het hek kloppen met 5000 Birr (ongeveer € 250, red.) om pootgoed te kopen. Dit laat zien dat ook in Ethiopië boeren bereid zijn om flink te betalen voor goed zaaizaad.”

Ook Melaku Admasu, de voorzitter van de Ethiopian Seed Trade Association (ESTA), de koepel van private zaaizaadbedrijven, ziet goede mogelijkheden in verdere expansie van de Ethiopische zaaizaadsector. Als general manager van Pioneer Hi-bred ziet hij de behoefte aan hybride maïszaad sterk toenemen: “De afgelopen zes jaar had Ethiopië een economische groei van meer dan 10% en

dat merk je nu ook op het platteland. Dankzij ons apparaat van lokale dealers weten de boeren ons steeds beter te vinden.” Ook vanuit de Ethiopische overheid wordt het bedrijfsleven steeds meer gestimuleerd. Zo krijgen zaaizaadbedrijven in sommige regio's

prioriteit bij de allocatie van land en zijn er goedkope leningen, belasting- en exportvoordelen. De associatie organiseert ook trainingen en handelsmissies naar landen als India en Kenia. “Wat dit betreft kunnen wij leren van deze landen, omdat ze naast grote multinationals ook veel kleine, lokale bedrijven hebben die goed zaad aan relatief kleine boeren verkopen.”

‘Ook in Ethiopië zijn boeren bereid flink te betalen voor goed zaaizaad’

Naast de binnenlandse markt kijken zaaizaadbedrijven ook steeds naar de mogelijkheid voor productie van zaaizaad voor export. Problemen met droogte en risicospreiding zijn hierbij soms een pushfactor, maar ook de verbeterde logistiek en investeringsklimaat in Ethiopië zijn pullfactoren. Om dit potentieel uit te bouwen wordt daarom hard gewerkt aan de regelgeving en capaciteit op het gebied van kwaliteitscontrole en kwekersrecht. Als dit geregeld is, kan Ethiopië wat Melaku Admasu betreft binnen een paar jaar tot de top van Afrikaanse zaaizaadproducenten behoren: “Alle andere omstandigheden zijn in ieder geval optimaal: de bereikbaarheid, binnenlandse vraag, irrigatiemogelijkheden en de aanwezigheid van voldoende vrij land.”

Joep van den Broek

Voor meer informatie: LNV-afdeling Addis Ababa of Joep van den Broek (adviseur Nederlandse ambassade Addis Ababa, joep.vandenbroek@gmail.com).

Een maandelijkse rondgang

langs de Nederlandse agri-vloer

Column Philip den Ouden

Jos Hugense

Directeur van Meatless

Duurzaam en gezond vlees eten is niet langer een contradictio in terminae dankzij de plantaardige vezel Meatless. De producent ervan, het bedrijf Meatless, verovert gestaag de wereldmarkt. Meatless is een plantaardige vezel op basis van lupine-, tarwe-, of rijstmeel. Het wordt verwerkt in vegetarische vleesvervangers en in vlees- en visproducten zoals worst, gehakt, schnitzels en visburgers. “Het verbetert de structuur van vleesvervangers en maakt ze sappig”, vertelt Jos Hugense.

De duurzaamheid van Meatless zit hem in het feit dat het gebruik van de vezel de vleesconsumptie fors kan terugdringen. “Als je vijf keer gehakt of een ander product zou eten waarin Meatless is verwerkt, heb je al een dag vleesloos eten te pakken”, aldus Hugense. Bovendien is het volgens Hugense de meest ecologisch verantwoorde eiwitdrager: “De productie vergt relatief weinig ruimte, grondstoffen, water, energie en CO₂-uitstoot.

Dankzij Meatless kunnen vleesproducten worden aangepast aan de moderne tijd. Behalve milieuvriendelijk is het product namelijk ook gezond: een bal gehakt die is *geredesigned* met Meatless, is namelijk ook veel minder vet, bevat minder calorieën en heeft een gelijke voedingswaarde in vergelijking met een regulier product.” Een revolutionair product dus, dat inmiddels wereldwijd aftrek vindt. “We exporteren naar Engeland, Amerika, Japan, Duitsland, Zwitserland en de Scandinavische landen”, zegt Hugense. Toch bestaat het bedrijf Meatless pas sinds 2006. Hoe is het gelukt de wereldmarkt zo snel te veroveren? “Vind je het snel gaan? Mij kan het niet snel genoeg”, antwoordt Hugense. “Alleen het rond krijgen van alle certificeringen kostte al enorm veel tijd. Wat de introductie op de markt betreft, daar is lang en goed over nagedacht. De business-to-businessmethode leek ons het meest efficiënt. We benaderen de grote voedingsproducenten met producten op basis van Meatless, om te laten zien wat de mogelijkheden zijn. Als fabrikanten eenmaal met het product werken, pikken andere fabrikanten dat weer op en zo breidt onze klantenkring zich uit. Het gaat erom dat mensen kunnen zien en proeven hoe goed het is. Daarom staan we ook op grote beurzen.”

In Amerika zit Meatless nog in de ‘testfase’, vertelt Hugense. “Maar we doen al wel zaken met de vijftien grootste producenten in dat land. Die voeren pilots uit met hotdogs en dergelijke.”

Industrie in een hogedrukpan

De Nederlandse levensmiddelenindustrie bevindt zich in roerige tijden. In 2003 barstte de prijzenoorlog los, wat de druk op marges in de levensmiddelenindustrie flink deed toenemen. In de daaropvolgende jaren stegen grondstofprijzen fors, wat de druk verder opvoerde. In 2006 kregen we te maken met een derde factor: de verpakkingenbelasting. Deze zogenaamd ‘groene’ belasting bracht flinke kosten met zich mee. Tenslotte is de wedloop om de laagste consumentenprijs te bieden, uitgemond in een continu oplopende druk op marges door de hele keten heen. In de voorbije maanden zijn in een aantal sectoren grondstofprijzen nóg verder gestegen. Ontwikkelingen als hierboven genoemd zijn niet ongebruikelijk of onoverkomelijk in een gezonde markt. Een gezond bedrijf kan door een combinatie van een solide koers, een mooi product en een gezonde bedrijfsvoering omgaan met dit soort factoren. Wanneer al deze effecten op hetzelfde moment de kop opsteken, wordt het moeilijker hiermee om te gaan. En juist op het moment dat dit het geval is, doet de grootste crisis in meer dan 80 jaar haar intrede. De vraag op buitenlandse markten stort ineens, wat de levensmiddelenindustrie met haar € 20 miljard aan export flink voelt. Op binnenlandse markten neemt de vraag af en neemt de druk op prijzen flink toe. Door de verschillende grootten van partijen in de keten, wordt de resulterende druk op marges niet gelijkmatig verdeeld, en daalt deze onevenredig hard neer op fabrikanten.

Anders dan sommige geluiden willen doen geloven heeft niet iedere CEO van een levensmiddelenbedrijf een zwembad in de tuin, zijn miljoenenbonussen in onze industrie uit den boze en worden de vervoersmiddelen van onze directeuren door henzelf en niet door de butler bestuurd. Op deze posten kan dus niet bezuinigd worden. De ongezonde druk op de marges zoals die zich nu voordoet, gaat zodoende vaak direct ten koste van innovatiebudgetten. Om het hoofd boven water te houden, stellen bedrijven innovaties uit. En nu, juist op dit moment, lijken alle politieke partijen ook nog het sleutelgebied Food & Flowers los te laten. Een aantoonbaar effectieve aanpak wordt zomaar overboord gezet. Deze wisseling zal verstrekende gevolgen hebben voor onze industrie. Dit specifieke innovatiebeleid in de huidige situatie loslaten, raakt onze innovatiekracht.

Hoe houden we de levensmiddelenindustrie in Nederland innoverend? Door drie stappen te nemen: de overheid moet het sleutelgebied Food & Flowers in stand houden. Er moet een gedragscode komen om oneerlijke handelspraktijken in de keten te stoppen. Vervolgens moeten bedrijven weer durven te investeren in innovatie. Alleen zo blijft onze industrie tot de kopgroep behoren, en krijgt Nederland Kennisland daadwerkelijke invulling met toegevoegde waarde.

Philip den Ouden, Directeur FNLI

Vis en visproducten in Oekraïne

De consumptie per hoofd van vis en visproducten in Oekraïne is, na een sterke daling in de jaren '90, weer terug op het oude niveau van circa twintig kilogram. In vergelijking met het consumptieniveau in andere omliggende landen is een verdere groei te verwachten. De economische teruggang leidt echter tot een verschuiving van de markt. Er is meer vraag naar lager geprijsde en vooral verse of gekoelde bewerkte vis en visproducten, terwijl de vraag naar gekoelde, gerookte en ingeblikte producten onder druk staat en zelfs terugloopt. Vissnacks blijven populair in Oekraïne.

Vis en visproducten worden in Oekraïne vooral gegeten in de regio's rond de Zwarte Zee en de Zee van Azov en in de steden Kiev, Donetsk, Dnjepropetrovsk en Sevastopol. Levende en verse vis wordt vooral verkocht op lokale open markten en in supermarkten die beschikken over waterbassins. De prijs-kwaliteitverhouding is relatief gunstig en karper, brasem en voorn zijn de meest aangeboden soorten.

De verkoop van gekoelde vis en visproducten die wordt verkocht via het retailkanaal bedroeg in 2009 63.500 ton. Haring (40%) is vanwege de lagere prijs en eetcultuur in Oekraïne de meest gegeten vissoort, gevolgd door kabeljauw (30%) en makreel (10%). Noorwegen is verreweg de grootste

leverancier en heeft haar export van onder andere Atlantische makreel, Baltische haring en kabeljauw naar Oekraïne sinds 2000 zien vertienvoudigen. Importeurs geven aan dat afgelopen jaren ook nieuwe soorten

als zalm, forel, zonnevis en andere voor Oekraïense begrippen exclusievere vissoorten meer gewild zijn geworden. Echter, door de economische teruggang is de vraag naar deze soorten onder druk komen te staan. Door de daling van de koopkracht in Oekraïne is de concurrentie van onverpakte en minder bewerkte vis toegenomen, met als gevolg dat de consumptie van vooral gekoelde gerookte visproducten niet of nauwelijks meer groeit. Visproducenten en supermarktketens passen hun strategie hierop aan. Het bedrijf Santa-Bremor bijvoorbeeld startte in 2009 met de distributie van een breed assortiment van aantrekkelijk geprijsde vis en visproducten, waaronder Farshmak, Ikrinka en Fishlunch en supermarkt Furshet verkoopt de laatste tijd steeds meer visproducten onder private label. Voor de komende vier jaar wordt voor het marktsegment gekoelde en bewerkte vis en visproducten een groei van 5% voorzien, terwijl de vraag naar gekoelde gerookte producten vanwege de hogere prijs zal stabiliseren (zie tabel).

Ingeblikte vis en visproducten

In Oekraïne wordt vanouds verse vis afkomstig van grote zeeschepen ingeblikt, waaronder makreel, pelser en sardine. Daarnaast maken ook sprot in tomatensaus en sardines in olie een belangrijk deel uit van dit marktsegment. De Oekraïense vraag naar ingeblikte vis en visproducten is in 2009 met 3% teruggelopen. Vooral tonijn, inktvis en andere meer exotische vissoorten

Oekraïense vraag naar diverse vis- en visproducten in de periode 2009-2014 (x 1.000 ton)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gekoelde en bewerkte vis en visproducten	57,2	58,2	59,0	59,6	60,1	60,4
Gekoelde gerookte vis en visproducten	6,3	6,3	6,4	6,4	6,4	6,3
Ingeblikte vis en visproducten	91,1	89,0	87,5	86,3	85,4	84,9

Bron: Euromonitor International

worden minder verkocht, terwijl de meer traditionele soorten als sardines en sprout bij de consument nog redelijk in trek zijn. Sommige bedrijven weten zich echter sterk te profileren. Zo is de onderneming Interrybflot met haar merk Akvamarin tot nu toe erg succesvol geweest, door een breed assortiment aan visproducten te voeren en te opereren via belangrijke distributiekanaalen; in het bijzonder de supermarkketens en hypermarkketens. Andere bedrijven in Oekraïne, zoals Proliv Pivdenna Manufactura en More-Plus, volgen de strategie van Interrybflot. Desondanks wordt voor de komende jaren een verdere daling van 4% van de vraag naar ingeblikte vis en visproducten voorzien.

Vissnacks

De markt voor vissnacks heeft zich de afgelopen jaren sterk ontwikkeld. In de Oekraïense hoofdstad Kiev bijvoorbeeld bedraagt het visaandeel in het totale snacksegment maar liefst 25%. Circa de helft bestaat uit gedroogde visproducten (kabeljauw, baars, ansjovis, spiering en voorn), gevolgd door gedroogde inktvis (32%) en krabsticks. Maar ook gedroogd brood met visadditieven en kruiden wint terrein op de Oekraïense markt.

Internationale beurzen in Kiev

Jaarlijks wordt eind oktober of begin november in Kiev de World Food-beurs gehouden, waar ook het thema vis in meer of mindere mate aan bod komt. Het aantal stands

Zakendoen in Oekraïne

Oekraïners zijn trots op hun onafhankelijkheid, natie, taal en cultuur. Bij het zakendoen is het raadzaam in het achterhoofd te houden dat Sovjetgebruiken de gedragscode nog steeds deels bepalen. Hiërarchie en formaliteiten hebben grote invloed op de zakencultuur. Zo zijn formulieren, handtekeningen en vooral stempels nog erg belangrijk. Leeftijd en geslacht hebben vaak invloed op de mate waarin een gesprekspartner serieus genomen wordt.

Afspraken en zakelijke ontmoetingen

Het leggen van eerste contacten kan per fax of e-mail, het is dan wel verstandig het bericht in ieder geval ook in het Russisch of Oekraïens op te stellen om te voorkomen dat niemand het bericht kan lezen. Bevestig een afspraak een paar dagen tevoren telefonisch. Als u een afspraak wilt maken bij een overheidsinstantie, zult u meestal voorafgaand de gespreksonderwerpen (schriftelijk) door moeten geven.

Het is verstandig ruim voldoende visitekaartjes mee te nemen. Bij regelmatig bezoek aan Oekraïne kan het raadzaam zijn kaartjes met Engelse én Oekraïense opdruk te laten maken. Bij veel gesprekken zullen meerdere mensen aanschuiven die u allemaal een kaartje aanbieden. Het is ook geen probleem als u zelf ook met meerdere mensen komt.

Voor Oekraïeners is het belangrijk dat er een persoonlijke relatie wordt opgebouwd voordat er zaken worden gedaan. Het is vrij gebruikelijk om ook over persoonlijke zaken te praten. Na afloop van (succesvolle) besprekingen komt het veel voor dat u uitgenodigd wordt voor een maaltijd. Tijdens zo'n maaltijd worden er veel toasts uitgebracht op de samenwerking, maar ook op meer algemene dingen als vriendschap en gezondheid. Het afslaan van eten of drinken kan als een belediging worden opgevat. Oekraïeners zijn erg trots op hun land. De geschiedenis, kunst of literatuur kan daarom ook een goed onderwerp van gesprek zijn. Van Nederlanders verwacht men ook dat ze goed op de hoogte zijn van de eigen geschiedenis.

Oekraïeners spreken elkaar aan met de voornaam en vadersnaam, maar als buitenlander kunt u ook volstaan met mijnheer of mevrouw plus achternaam. Als ze elkaar beter kennen, wordt vaak overgegaan op de combinatie mijnheer of mevrouw plus voornaam. Dit is een aanspreekwijze die het Russisch echter niet kent. Het zal zeker gewaardeerd worden als u (uit een talengidsje) een aantal standaardzinnen in het Oekraïens leert.

Kleding

Oekraïense zakenlieden gaan doorgaans formeel en vrij conservatief gekleed. Driedelig pak is niet strikt noodzakelijk, een stropdas is zeker raadzaam. Voor vrouwen geldt uiteraard ook dat correcte kleding gewenst is.

Taal

De officiële taal is het Oekraïens. U moet er daarom rekening mee houden dat u met de Russische taal niet overal terecht kunt. Waar Oekraïens in het westen van het land de overhand heeft, geldt dat voor het Russisch in het oosten. Probeer voor zakelijke ontmoetingen te achterhalen welke taal uw gesprekspartner preferereert. De kennis van vreemde talen is in Oekraïne nog beperkt. Kennis van het Engels neemt met name bij de jongere generatie in de steden snel toe, maar is vaak nog erg gebrekkig. Als u de Oekraïense (of Russische) taal niet machtig bent, is het raadzaam een tolk in te schakelen. Als het om vaktaal gaat, is het aan te raden van tevoren met de tolk overleg te voeren en de gesprekken voor te bereiden.

Relatiegeschenken

Kleine relatiegeschenken of attenties worden altijd zeer gewaardeerd, net als uitnodigingen voor lunches en zakendiners. Voorkom overdaad bij het geven van relatiegeschenken. Een boeket bloemen wordt al erg op prijs gesteld. Let er echter wel op dat het aantal bloemen oneven is, want een even aantal is niet gepast. Verder zijn pennen en andere kantoorartikelen met het logo van uw bedrijf gewild. Tevens kunnen typische 'Holland'-souvenirs als geschenk dienen.

varieert per jaar en betreft vooral verwerkers en importeurs van vis en visproducten. Meer informatie over de World Food is te vinden op www.worldfood.com.ua.

Een andere mogelijk interessante beurs is de International Forum of Food Industry

and Packaging, die ieder jaar in de tweede helft van februari in Kiev wordt gehouden, zie <http://kmya.kiev.ua/en/exhibitions/info/IFFIP/>.

*Meeuwes Brouwer,
LNV-Raad Kiev*

Braziliaanse zuivelmarkt:

De Braziliaanse zuivelsector wordt al langere tijd gezien als een potentiële belangrijke speler op de mondiale markt. Er is voldoende land en water, de rundveestapel breidt gestaag uit. Maar die verwachting is nog niet uitgekomen. En zoals het er naar uitziet, zal Brazilië ook de komende jaren op zuivelgebied internationaal niet excelleren. Kwalitatief zijn er nog verbeteringen nodig, maar ook de interne markt kent voldoende groeipotentie, waardoor grootschalige export vooralsnog niet aan de orde is.

Afgelopen zomer tijdens onze vakantie in Nederland zei onze 4-jarige dochter Sofia: "Papa, deze kaas is lekker. Braziliaanse kaas smaakt naar plastic". Daarmee is veel gezegd over de stand van zaken van de Braziliaanse zuivelmarkt, die de afgelopen jaar aanzienlijk in volume is gegroeid is, maar waar kwalitatief nog veel te winnen is. Op het oog ligt er in het schap van de Braziliaanse supermarkt een redelijk assortiment zuivelproducten. Maar de kaas smaakt niet naar kaas, en de aardbeindrinkyoghurt bevat geen aardbeien. Het is vooral houdbare melk, heel veel houdbare melk. Gelukkig wordt er uit Nederland, Frankrijk en Italië kwaliteitskaas geïmporteerd, maar slechts een klein deel van de bevolking kan dergelijke prijzen betalen. Kaas en yoghurt zijn nog steeds luxe producten en de onlangs op de markt verschenen probiotica, biologische producten en zuiveldrink met nutritionele

...en toch smaakt de kaas nog niet lekker in Brazilië.

toevoegingen zijn een kleine nichemarkt. De gemiddelde jaarlijkse zuivelconsumptie per capita van ongeveer 150 liter melk equivalent, laat ruimte voor groei zien. De Wereldgezondheidsorganisatie beveelt 175 liter per persoon aan en het Braziliaanse ministerie van Volksgezondheid zelfs 200 liter.

Groeiende middenklasse

De Braziliaanse economie kent de laatste jaren een stabiele economische groei. Voor 2010 wordt een groei van 7,5% gezien. De inflatie is met 5% onder controle. Naar verwachting worden er dit jaar 2,5 miljoen nieuwe banen gecreëerd, dat zijn 10.000 nieuwe banen per werkdag (!). Dankzij succesvolle sociale programma's van de immens populaire -maar vertrekkende- president Lula, ontworstelen steeds meer Brazilianen zich aan de soms extreme armoede. De middenklasse groeit; in aantal

en in gemiddeld besteedbaar inkomen. Dus ook de vraag naar zuivelproducten groeit. De afgelopen jaren met zo'n 4% per jaar. Is de sector in staat aan die vraag te voldoen?

Ja, de melkproductie is de laatste jaren sterk toegenomen en dat zal nog wel even doorgaan. Werd er in 2001 nog 20,5 miljard

nog veel te winnen op kwaliteit

liter geproduceerd, het afgelopen jaar lag dat met 27,6 miljard liter ruim een derde hoger. De verschillen in productie van de 16 miljoen melkkoeien zijn groot. Gemiddeld ligt de melkproductie per koe per dag slechts op 7 liter, maar er zijn ook bedrijven die met gemak een dagproductie van 30 liter per koe halen. Regio, gebruikte koeienrassen, bedrijfsomvang en type management zijn daarin sleutelfactoren. De belangrijkste productieregio is Minas Gerais, waar ongeveer een kwart van de totale hoeveelheid melk wordt geproduceerd, gevolgd door de zuidelijke deelstaten Rio Grande do Sul en Paraná. Ook de aan boeren uitbetaalde melk-

prijs varieert sterk, zowel per seizoen als per regio. Medio 2010 lag de gemiddelde melkprijs op 32 eurocent per liter. In mei was dat nog 36 eurocent, maar aan het begin van dit jaar slechts 26 eurocent. Daarbij moet worden aangemerkt dat de sterke Braziliaanse Real het afgelopen jaar verder is geapprecieerd, waardoor – gemeten in euro's – deze prijzen relatief goed zijn.

Grote spelers

De consolidatie in de sector gaat gestaag door, maar nog steeds is er een groot aantal relatief kleine zuivelbedrijven en coöperaties. De belangrijkste spelers zijn DPA (Dairy Partners America, een joint venture van Nestlé en het Nieuw-Zeelands Fonterra), Brasil Foods (ontstaan uit fusie Sadia en Perdigão), Bom Gosto en Leitbom. Die laatste twee voeren momenteel fusiebesprekingen, evenals een viertal zuivelcoöperaties: Itambé, Minas Leite, Centroleite en Confepar. Mochten die fusies doorgaan, dan ontstaan er in totaal vier grote spelers met elk zo'n kleine 10% van de landelijke productie.

Noemenswaardig is dat van die totale hoeveelheid geproduceerde melk, slechts driekwart geïnspecteerd wordt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er twee jaar geleden een schandaal was, waarbij op grote schaal met melk gesjoemeld bleek te zijn. Onder andere door toevoeging van water en schoonmaakmiddelen. Uit een in 2007 door de Wageningen Universiteit uitgevoerd onderzoek ter verbetering van de melkkwaliteit bij kleinere bedrijven in Minas Gerais blijkt dat nog op een aanzienlijk deel van de bedrijfjes met de hand werd gemolken, en lang niet iedereen over een gekoelde melktank beschikt. En dat met temperaturen die vrijwel altijd boven de 30 graden liggen. De laatste jaren heeft er een behoorlijke verbetering plaatsgevonden, maar nog steeds is de kwaliteit op veel bedrijven in de grootste productieregio Minas Gerais niet op het niveau dat anno 2010 verwacht mag worden.

Kiwipecuaria

Niet ver van de Braziliaanse hoofdstad Brasilia is sinds begin 2009 een groot melkveebedrijf met Nederlands management gevestigd. Vijftien Nieuw-Zeelands particulieren zijn de mensen achter 'Kiwipecuaria', een bedrijf met ongeveer 950 melkkoeien, waarvan 750 in lactatie. Bijna alle investeerders hebben het bedrijf minimaal eenmaal bezocht. Hun doel is meer dan 15% rendement te behalen op geïnvesteerd kapitaal in de komende jaren en de investeerders zijn dan ook tevreden. De koeien lopen het hele jaar door buiten op met grote pivot-beregeningsinstallatie geïrrigeerd grasland. Daarnaast heeft het 242 hectare grote bedrijf momenteel ongeveer 60 hectare snijmaïs voor eigen gebruik (20.000kg droge stof/ha), en is er 50 hectare natuurlijk bos. 20% van het bedrijf moet volgens de wet als reservaat buiten productie blijven, conform de strenge Braziliaanse boswetgeving (Codigo Florestal). De melkkoeien zijn een raskruising tussen Jersey en Holstein Friesian, de KI-rietjes komen rechtsreeks uit Nieuw-Zeeland. De dagelijkse productie van Kiwipecuaria ligt rond de 12.500 kilogram. De melk gaat naar een 80 kilometer verderop gelegen privé-zuivelbedrijf Piracanjuba dat momenteel 37 eurocent per liter betaalt. Volgens de Nederlandse directeur/manager Gerard Boerjan is het bedrijf een 'typisch Nieuw-Zeelands bedrijf onder de Braziliaanse zon'. Boerjan heeft twaalf jaar praktijkervaring in Nieuw-Zeeland. Het kostte het bedrijf aanvankelijk enige moeite om klauwproblemen door bacteriën onder controle te krijgen, maar Boerjan is nu tevreden over de ontwikkeling van het bedrijf. Hij voorziet een grote toekomst voor Brazilië als opkomend zuivelland: er is betaalbaar land, er is water, en er is voldoende personeel dat bereid is hard te werken. Wel laat Boerjan weten dat de bureaucratie in Brazilië aanzienlijk is, er was dan ook een goede dosis geduld en doorzettingsvermogen nodig om het bedrijf van de grond te krijgen. Ook privé waren de nodige aanpassingen vereist, onder andere de noodzaak tot het spreken van Portugees. "De kinderen gaan met plezier naar school en door de vier jaargetijden (zomer, zomer, zomer, en zomer) zijn ze nooit moe. Het is hier altijd goed weer met droge winters en natte zomers". Contact met Boerjan via gamboerjan@gmail.com.

Batavo

Dit in scherp contrast met de referentie op zuivelgebied in Brazilië: de door Nederlandse immigranten opgezette coöperaties in Carambei, Castrolanda en Arapoti. Deze regio is schoolvoorbeeld voor de Braziliaanse zuivelsector zowel in productie per koe als in kwaliteit. In de regio is het door heel Brazilië bekende zuivelmerk Batavo ontstaan, nu in handen van Brasil Foods. Batavo, met een typisch Nederlands meisje als logo, prijkt zelfs op het shirt van Brazilië's meest populaire voetbalclub Flamengo.

In 2008 heeft de coöperatie Castrolanda een nieuwe melkfabriek in gebruikgenomen waar met de meest moderne apparatuur 800.000 liter per dag verwerkt wordt. Momenteel produceert men onder andere drinkyoghurt voor Danone, maar het idee is om binnen enkele jaren producten onder eigen label in de markt te zetten.

Zuivelsector SWOT

Sterke punten Grote interne markt Lage productiekosten Land en water beschikbaar	Zwakke punten Veel kleine bedrijven met slechte kwaliteit Inspectie is onvoldoende Lage gemiddelde productie per koe Beperkte toegang tot krediet voor boeren
Kansen Sterke productieverbetering per koe mogelijk Voortdurende groei interne markt	Bedreigingen Verdere versterking Braziliaanse munt Slechte logistiek Toename prijsvolatiliteit

Websites

www.milkpoint.com.br
www.cepea.esalq.usp.br
www.cnpqgl.embrapa.br
www.logoa.com.br
www.altagenetics.com.br
www.asbia.org.br

Milkpoint
Database Universiteit van São Paulo
Embrapa gado de leite
CRV Lagoa
Alta Genetics
ASBIA – organisatie van KI-bedrijven

Vier miljoen rietjes

Aan het begin van de zuivelketen staan twee Nederlandse bedrijven die allebei een vestiging hebben in Brazilië: Alta Genetics en CRV Lagoa. Samen hebben ze ruim de helft van de markt voor kunstmatige inseminatie (KI) bij melkkoeien in handen. Uit cijfers van de overkoepelende organisatie ASBIA van KI-bedrijven blijkt dat in 2009 in totaal bijna vier miljoen rietjes zijn verkocht, waarvan 2,7 miljoen zijn geïmporteerd. Het belangrijkste ras is met ruim 60% FrisianHolstein. De Nederlandse directeur van CRV Lagoa, Vladimir Walk, verwacht dat dankzij de toepassing van 'sexed semen', de

vraag naar KI de komende jaren verder zal toenemen.

De zuivelexport van Brazilië, voornamelijk melkpoeder, kelderde van € 400 miljoen in 2008 tot € 126,2 miljoen een jaar later. De import, die steeg in 2009 naar € 185,5 miljoen, bestaat naast melkpoeder voornamelijk uit wei en kaas.

De Braziliaanse zuivelmarkt is in beweging. Volume en kwaliteit nemen gestaag toe. Toch zal de komende jaren hard moeten worden gewerkt om beide zaken verder naar een mondiaal niveau te tillen. Gezien de voortdurende groei van de interne vraag ligt het niet direct voor de hand dat Brazilië een grote speler zal worden op de internationale zuivelmarkt. Belangrijk daarbij is echter de wisselkoers. Mocht de afgelopen jaar sterk geapprecieerde Braziliaanse munt Real verzwakken ten opzichte van de dollar, dan verschijnen er op de middellange termijn wellicht exportmogelijkheden aan de uitgestrekte Braziliaanse horizon. Voor het zover is, zal onze dochter Sofia al heel wat extra lekkere kaas hebben gegeten. Juist: uit Nederland!

Bart Vrolijk, LNV-Raad Brazilië

Kort graag...

Het ministerie van LNV heeft ruim 50 LNV-afdelingen in even zoveel landen. Elke maand maken we kennis met een van onze verre medewerkers.

11 vragen aan Martijn Homan

LNV-Raad te Boedapest

1. Wat zou u doen als u dit werk niet deed?

Ik ben net begonnen in Boedapest, dat is dus lastig. Zeker iets in de plantaardige sector. Ik vind het bijzonder planten te zien groeien en daar de vruchten en bloemen van te plukken. Ik ben er van overtuigd dat persoonlijke interesses en werk bijzonder goed samengaan. In feite dus niet anders dan nu.

2. Wat moet iedereen weten over Hongarije

Hongarije ligt in Centraal-Europa, dus niet Oost-Europa. In een straal van circa 500 kilometer wonen ruim 50 miljoen mensen, een enorme markt dus op beperkte afstand van Nederland. Daarnaast is het naar eigen zeggen een van de meest stabiele landen in Europa: de centrumrechtse partij Fidesz heeft een absolute meerderheid in het parlement en heeft tevens een grote zege behaald tijdens de recente gemeenteverkiezingen.

3. Wanneer denkt u 'dit is een mooie dag'?

Als ik 's avonds met een biertje voor het huis zit, en uitkijk

over de heuvels van Buda, en de vlakte van Pest, voel ik me vereerd in de Hongaarse omgeving te mogen leven, wonen en werken. Het is een bijzonder land met veel uitdagingen.

4. Wat is uw grootste ergernis?

Ergernissen heb ik niet. Hongarije leert je geduldiger om te gaan op allerlei terreinen. Dat heeft zo zijn voordelen.

5. Voor wie heeft u bewondering?

Voor mijn familie en die van mijn vrouw, de enige kleinkinderen zitten nu in het buitenland. Hoewel ze dit persoonlijk heel jammer vinden, steunen ze ons in het verblijf in Hongarije. Ik vind dit bijzonder en heb daar veel waardering voor.

6. Welke sector laat hier absoluut kansen liggen?

Voor de tuinbouw bestaan er zeker mogelijkheden in deze regio. Afnemende productie, toenemende vraag naar kwalitatieve producten, reken maar uit. Er bestaan echter wel een aantal uitdagingen die aangegaan moeten worden.

7. Hoe staat het met duurzaam ondernemen in Hongarije?

Hier is zeker aandacht voor, het is echter nog wel een worsteling. De crisis is hier hard toegeslagen en de consumenten zijn behoorlijk prijsgeoriënteerd. Duurzaam moet financieel iets opleveren.

8. Wat kan er op uw werkterrein bestid beter?

De structuur van de agrarische sector is veel te kleinschalig, samenwerking is daarbij een zwak punt, ook omdat het begrip coöperatie doet denken aan de gedwongen collectivisatie in de communistische tijd. De term concullega is hier niet breed bekend.

9. Welk lokaal gerecht is uw absolute favoriet?

Voorspelbaar zou zijn gulash, maar zeker ook gerechten met

Mangalitzta. Dit varken komt oorspronkelijk uit Hongarije en heeft een krullerige vacht. Het staat bekend om de kwaliteit van het vlees. Persoonlijke smaaktesten kunnen u bevestigen, het klopt!

10. Met wie zou u een avond op stap willen?

Onlangs was hier een groep agrarische coöperaties op bezoek, er was te weinig tijd voor een 'avondbezoek' aan Boedapest, maar volgens mij zou dat heel gezellig zijn geworden. Boedapest heeft veel te bieden, van maar ik zit hier net, dus geef me nog even!

11. Uw sleutelwoord voor de toekomst?

Een cliché, maar samenwerken. Samen kun je meer bereiken dan ieder voor zich.

Korte berichten uit het buitenland

Amerika

Brazilië

LNV-afdeling Brasilia

Agribusiness

ABAG is de associatie van de Braziliaanse agro-industrie. Op haar congres afgelopen zomer zijn de doelstellingen van de sector voor het komende decennium gepresenteerd. Zo streeft men naar productieverhoging bij de volgende producten: granen 37%, vlees 38%, suiker 48% en bioethanol 127%. Een ander doel is verdubbeling van de export (van bijna € 49 miljard naar bijna € 98 miljard). Voor 800.000 kleine producenten wil men toegang tot de verkoopmarkt realiseren. Op de lijst staat ook reductie van de CO₂-uitstoot, onder andere door het opnieuw in gebruik nemen van 15 miljoen hectare gedegradeerde gronden en door bosaanplant. Tot slot moeten infrastructuur en opslag worden verbeterd.

Cuba

LNV-afdeling
Mexico-Stad

Hervormingen

Eind augustus werden in de Staatscourant van Cuba twee wetsveranderingen gepubliceerd. De eerste

betreft het verdubbelen van de leaseperiode van overheidsland tot 99 jaar voor buitenlandse investeerders. Deze maatregel is vooral gericht op de toeristenindustrie. Naar verwachting zal dit leiden tot een 'golf boom', door buitenlandse investeringen in minstens tien golfbanen met luxewoningen eromheen. Doel is om het langverblijf-toerisme te stimuleren. De tweede maatregel betreft de toestemming voor Cubanen om zelf groente en fruit te verbouwen en vee te houden én de producten zelf te verkopen. Men moet wel belasting over deze inkomsten gaan betalen.

Mexico

LNV-afdeling
Mexico-Stad

Zuivelsector

In opdracht van het ministerie van LNV heeft het LEI een studie uitgevoerd naar de zuivelsector van Mexico. De studie verkent de mogelijkheden voor zakendoen en behandelt als eerste de economische ontwikkeling, het concurrentievermogen en het economische en agrarische beleid. Vervolgens komen alle schakels in de keten aan bod: boeren, verwerkers, detailhandel en consumenten, evenals de met deze sector gelieerde organisaties. Aan het eind worden de mogelijkheden voor zaken doen geanalyseerd. Het rapport bevat de gegevens van de belangrijkste organisaties en bedrijven in deze sector. Het rapport wordt gepresenteerd op de VIV America Latina (21-23 oktober, Guadelajara, Mexico) en is vanaf 22 oktober te downloaden via de website van het LEI (www.lei.wur.nl) of op te vragen bij het ministerie van LNV, Lia Luijkx, a.p.luijkx-visser@minlnv.nl.

Korte berichten uit het buitenland

Europese Unie

België

LNV-afdeling Brussel

Witlof als gemaksgroente

Vanaf oktober wordt witlof in de Belgische warenhuizen verkocht

in gebruiksklare stoomzakjes voor de magnetron of als voorgesneden salade. Telers en veilingen zoeken naar nieuwe productvormen om witlof als moderne gemaksgroente te serveren. Er komen op termijn vier soorten witlof-sla die een week goed blijven. Gestart wordt met witlof-veldsla en witlof-radicchio. Met 55 miljoen kilo jaarproductie is het de op een na belangrijkste verse groente in de Belgische tuinbouw. De afgelopen twee jaar produceerden de 420 producenten (familiebedrijven) onder de kostprijs.

Waal bier verovert Nederland

Het in Wallonië gebrouwen bier Jupiler (uit Jupille-sur-Meuse, gemeente Luik) snoept in Nederland steeds meer omzet weg bij andere merken. Jupiler groeide vorig jaar in ons land opnieuw met bijna 10%. Het is nu het op een na grootste biermerk in Nederland, met een marktaandeel van 15,8%.

Fair trade sierplanten

Binnenkort verschijnen de eerste fair trade sierteeltproducten uit Vlaanderen op de markt. Het bedrijf ID'Flor in Lochristi behaalde het internationale label Fair Flowers Fair Plants (FFP), een consumentenlabel dat een milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde teelt garandeert. Eerder al behaalde Fikoplant-Konaplant in Koningshooikt het eerste Vlaamse FFP-label. ID'Flor teelt kamerplanten (clivia's, azalea's en orchideeën) en buitenplanten (rododendrons en bamboe). Met het FFP-label hebben consumenten de garantie dat ze milieubewust en sociaal verantwoorde producten kopen en kunnen ze de herkomst van hun plant of bloem traceren.

Agrarische export

De Duitse export van agroproducten en voedingsmiddelen zit dit jaar in de lift. In het eerste halfjaar van 2010 bedroeg de exportwaarde € 24,6 miljard, 6,9% meer dan in het eerste halfjaar van 2009. Het Duitse ministerie van Landbouw (BMELV) en de Duitse organisatie ter bevordering van de agrarische export (GEFA) verwachten dat in 2010 het exportrecord van 2008 met een waarde van € 51,9 miljard zal worden geëvenaard of zelfs gebroken. De Duitse export zou volgens hen in de komende vijf jaar kunnen verdubbelen. Veel groei zat in de export van zuivel (+16%) en kaas (+13%). Dit komt vooral door de hogere prijzen voor melk. De belangrijkste exportlanden zijn: Nederland met € 3,3 miljard (+8%), Italië met € 2,46 miljard (+2,5%) en Frankrijk met € 2,44 miljard (+4,5%). De export naar derde landen groeide sterk met 16,4% (€ 5,3 miljard). Rusland, Zwitserland en de Verenigde Staten zijn daarbinnen de grootste afnemers.

deel. De interesse onder Italiaanse kwekers is groot; 25 producenten worden in deze periode ge-audit voor certificering. Fiore Giusto is ontwikkeld door de ngo's en productie- en handelsbedrijven in de Italiaanse sierteeltsector. Doel is de producenten te laten deelnemen aan de gegarandeerd duurzame wereldproductie van bloemen en planten. De kwekers kunnen hun producten vanaf nu aanbieden onder het label van FFP. Zie ook: www.fairflowersfairplants.com.

Letland

LNV-afdeling Warschau

Herstructurering zuivelsector

De grootste Letse zuivelcoöperaties breiden hun activiteiten uit en halen grotere hoeveelheden rauwe melk op. De grootste organisaties, LPKS Piena Partneri KS, LPKS Dzese, LPKS Trikatas KS, SIA Sabiedriba Marupe, zijn van plan om hun eigen productie-eenheden op te zetten: een voor gecondenseerde melk en een voor kaas. De geschatte kosten van het project zijn ruim € 11 miljoen. Algemene trend is dat de zuivelcoöperaties hun activiteiten uitbreiden en dat melkveehouderijen en

 Duitsland

LNV-afdeling Berlijn

Zuivelsector

De rentabiliteit van de Duitse zuivelsector is verbeterd. Volgens het Deutsche Bauernverband (DBV) was de vraag in de eerste zeven maanden van dit jaar stabiel, met een positieve tendens. Vooral de afzet van melk, zuiveldrinks en yoghurt nam in juni en juli 2010 met 15% toe. Positief nieuws was er ook inzake kaas en melkpoeder. Ook de export leverde een bijdrage. In de eerste zes maanden van 2010 werd 16% meer zuivel geëxporteerd vergeleken met die periode in 2009. Bij kaas was dit 13% meer. Duidelijk hogere prijzen voor boter leidden ertoe dat de exportwaarde hiervan 60% hoger uitkwam dan over 2009.

 Griekenland

LNV-afdeling Boekarest

Consolidatie viskwekers

Er zijn fusiebesprekingen gaande tussen drie grote aquacultuurbedrijven in Griekenland, waaronder Dias. De bedrijven hebben met elkaar gemeen dat de Nederlandse investeringsmaatschappij Linnaeus Capital Partners in elk van hen een aanzienlijk belang heeft opgebouwd.

 Italië

LNV-afdeling Rome

Fair Flowers Fair Plants (FFP)

Zestien bloemenkwekers uit Liguria zijn gecertificeerd op basis van het nieuwe programma Fiore Giusto (Italiaans voor Fair Flower) van FFP. Sinds 5 juli 2010 nemen zij hieraan

productiebedrijven fuseren. Deze omstandigheden maken renovatie en nieuwbouw van productiefaciliteiten noodzakelijk en creëren kansen voor leveranciers van machines en knowhow. Een Europese tender voor in totaal € 13,2 miljoen voor genoemde herstructurering is in aantocht.

Portugal
LNV-afdeling Madrid

Export kurk stijgt

De eerste vier maanden van 2010 steeg de export van kurk met 10% naar € 263 miljoen. Vanaf 2007 daalde de export, mede vanwege de lage prijs en de toenemende vraag naar alternatieve afsluiters (plastic, aluminium). Portugal is nog steeds de grootste producent (157.000 ton) en exporteur van kurkproducten. 49% betreft kurk voor flessen. Daarnaast wordt kurk steeds vaker gebruikt in de bouw

(isolatie en bevloering) en in de mode. De grootste afnemers zijn Frankrijk (20,6%), de Verenigde Staten (15,7%) en Spanje (13%). Naar Nederland wordt slechts 1,9% geëxporteerd.

Spanje
LNV-afdeling Madrid

Huismerken in opmars

Het aandeel van huismerken in de Spaanse voedingsmiddelenconsumptie groeit door en ligt inmiddels op maar liefst 41%. Vooral kaas doet het goed. Hier is het aandeel

Tuinbouwsector Spanje

Het marktaandeel van de tuinbouwsector op de (belangrijkste) Europese markt blijft nagenoeg gelijk. De productie stagneert, alleen de citrussector vertoont een lichte groei. Een verdergaande specialisering en vergroting van de productdiversiteit zijn noodzakelijk om de positie te handhaven c.q. uitbouwen, aldus het onderzoek van de bank Cajamar. Zwakke punten zijn de versnipperde afzetstructuur, met daaruit resulterend een onbalans in de markt, die gepaard gaat met hoge productiekosten en een lage opbrengst. De aanbeveling aan de Spaanse sector luidt: schaalvergroting en investeren in productkwaliteit en productiemethoden (bijvoorbeeld verlenging teeltseizoenen).

private label het afgelopen jaar bijna verdubbeld van 16% in 2009 tot 25,5% in 2010. Belangrijke productcategorieën zijn verder: vleeswaren (55,3%), conserven (53,5%), kant en klare maaltijden (51,3%) en diepvriesmaaltijden (47,8%).

Tsjechië
LNV-afdeling Praag

Visproductie

De productie van verse vis is in Tsjechië in 2009 licht gedaald naar 20.100 ton tegen 20.400 in 2008. Dit is een afname van slechts 1,5%. Hoewel de productie van verse vis ongeveer gelijk bleef, is de gemiddelde jaarlijkse consumptie van zoetwatervis licht gestegen, van 1,32 kg per capita in 2008 tot 1,37 kg in 2009.

Van de 52.000 hectare visvijvers en vistanks wordt 42.000 hectare gebruikt voor commerciële viskwekerij. 90% van de productie bestond in 2009 uit karper. Bijna 45% van de totale visproductie werd geëxporteerd; karper is het grootste Tsjechische exportproduct. De import van verse zoetwatervis naar Tsjechië ligt rond de 3%.

Verenigd Koninkrijk
LNV-afdeling Londen

Grootste melkfabriek

Arla Foods UK, de Britse dochter van het Zweeds-Deense Arla, gaat meer dan € 180 miljoen investeren

Buitensporige verpakking

Inspecteurs in Lincolnshire hebben een rechtszaak aangespannen tegen de Britse supermarktketen Sainsbury's vanwege het overmatig gebruik van verpakkingsmaterialen. Volgens de handelsinspecteurs is de hoeveelheid verpakking van één van Sainsbury's braadvleesproducten in strijd met de Britse verpakkingswetgeving. Het is de eerste keer dat een grote supermarktketen om deze reden wordt vervolgd. Het luxe stuk braadvlees is vacuümverpakt in plastic, geplaatst in een plastic tray en voorzien van een kartonnen wikkel. Sainsbury's zegt verrast te zijn: de hoeveelheid verpakking in kwestie zou sinds februari al met 53% zijn verminderd en de komende maanden nog eens met 10% worden teruggebracht. De Britse supermarkten werken al sinds 2005 op vrijwillige basis aan het terugdringen van afvalstromen. Circa 20% van het huishoudelijk afval in het Verenigd Koninkrijk bestaat uit verpakkingsmaterialen, waarvan meer dan de helft afkomstig is van levensmiddelen.

in een nieuwe melkfabriek in Buckinghamshire. Deze fabriek zal meer dan één miljard liter melk per jaar verwerken en volledig CO₂-neutraal zijn. De locatie op een terrein van 28 hectare in Aylesbury is zorgvuldig gekozen met het oog op de aanvoer van verse melk en leverantie aan de grote supermarktketens. Bovendien ligt zij tussen de twee grootste Britse stedelijke gebieden: Greater Londen (8,5 miljoen inwoners) en Metropolitan Birmingham (2,2 miljoen inwoners).

Overig Europa

 Kroatië
LNV-afdeling Zagreb

Groei houtindustrie

De Kroatische houtindustrie is het eerste halfjaar van 2010 met 11,5% gegroeid naar een omzet van € 316,3 miljoen. Tegelijkertijd bleef de import achter met 19,4% en een waarde van € 205,6 miljoen. De eerste helft van 2010 exporteerde Kroatië voor 940,5 ton aan houten producten en meubilair. De import bedroeg 209,5 ton. Ondanks de recessie heeft de houtindustrie steeds groeicijfers vertoond.

 Oekraïne
LNV-afdeling Kiev

Graanmarkt en exportquota

Oekraïne was in 2009 de derde graanexporteur ter wereld. Het land is, in tegenstelling tot Rusland, niet overgegaan tot het instellen van tijdelijke exportbeperkingen voor tarwe en gerst. Het IMF en de Wereldbank oefenen forse druk uit om een exportquotum te verhinderen. In de praktijk ondervinden telers en exporteurs van graan echter wel degelijk hinder van niet-officiële maatregelen en ondoorzichtige

acties van (lokale) autoriteiten. Zo liet de Oekraïense douane eind juli al weten nieuwe procedures in te stellen voor de kwaliteitscontrole bij de export van graan. Met aanzienlijke vertraging bij controles als gevolg, evenals discussies over de juiste kwaliteitsclassificatie van het graan en van de te hanteren prijs. Het gevolg is dat een aantal scheepsladingen graan in de Oekraïense havens is geblokkeerd. Daarnaast zouden opzettelijk minder spoorwagens worden ingezet voor graanexport, terwijl regionale autoriteiten naar verluidt handelaren onder druk zetten om

graan tegen lagere prijzen aan te kopen. Voor de buitenwacht lijkt het nu alsof Oekraïne geen exportquota heeft ingesteld, terwijl zowel telers als exporteurs in de praktijk wel problemen ondervinden.

 Servië
LNV-afdeling Zagreb

Appeloogsten

De opbrengst van de appeloogst in Servië en Montenegro, Macedonië, Kroatië, Slovenië, Bosnië en Herzegovina ligt dit jaar naar verwachting 10-15% lager dan vorig jaar. Extreme weersomstandigheden hebben geleid tot het verlies van een aanzienlijk deel van de oogst. Volgens specialisten in de Servische fruit- en groentesector bleef de teelt van appels ver achter door wijdverspreide pest en ziektes. Daarnaast kenmerkte het weer in 2010 zich tot nu toe door veel hagelbuien. De meeste boomgaarden hebben geen bescherming tegen de hevige hagelbuien.

Pruimenproductie

Servië neemt de vierde plaats in op de wereldranglijst van de productie van pruimen. In 2009 werd voor ruim € 23 miljoen aan verse pruimen, diepgevroren pruimen en gedroogde pruimen geëxporteerd. De totale export van fruit bedroeg ruim € 239 miljoen. De jaarproductie van pruimen ligt op 600.000 ton. Alleen Roemenië, de Verenigde Staten exporteren meer pruimen. Voor Servië is de pruim een nationaal symbool. Het ministerie van Landbouw, Bosbouw en Waterbeheer blijft investeren in nieuwe plantages.

Import van rund- en kalfsvlees

Onder bepaalde voorwaarden mag Turkije weer kalfs- en rundvlees importeren. Het gaat hier om zogenoemd carcass meat uit Nederland. Dieren waarvan het vlees van afkomstig is, mogen niet ouder zijn dan dertig maanden. Het slachten moet plaatsvinden onder toezicht van Turkse inspecteurs (op het gebied van halal) in veterinaire

zaken. Alle dieren waarvan het vlees geëxporteerd gaat worden, moeten worden getest op BSE. De exacte eisen voor het exportcertificaat worden momenteel nagegaan bij de Turkse autoriteiten. Naast de strikte veterinaire voorwaarden zijn ook importheffingen ingesteld. De export van levende runderen (slacht, mest en fokvee) is nog niet toegestaan. Hiervoor zal de wetgeving in Turkije eerst moeten worden aangepast.

Nieuws

Nederland opnieuw tweede exporteur

Het is elk jaar weer spannend om te zien of Nederland zijn positie als tweede exporteur van landbouwproducten heeft behouden. Het wachten is altijd op het tijdstip waarop Comtrade, de databank van de Verenigde Naties, de cijfers van de diverse landen heeft ontvangen en verwerkt. Hieronder de cijfers voor 2009 en 2008. Nederland heeft inderdaad zijn tweede plaats behouden in een krimpende wereldmarkt. Opmerkelijk zijn de hoge procentuele dalingen van Frankrijk en de Verenigde Staten en de relatief geringe dalingen van Duitsland en Brazilië. Nederland neemt een tussenpositie in.

Top vijf exporteurs van landbouwproducten, in miljarden euro's

	2008	2009	Procentuele verandering
Verenigde Staten	93.575	80.167	-14,3%
Nederland	61.620	55.345	-10,2%
Duitsland	57.754	54.369	-5,9%
Frankrijk	54.847	46.123	-15,9%
Brazilië	42.943	40.042	-6,8%

Bron: UN Comtrade

Internationale pioniers uit de agribusiness aan het woord

Exportise

We goed doet, goed ontmoet, blijkt ook voor koffie en theespecialist Simon Lévelt. Door te investeren in een duurzame koffiefabriek in Oeganda, kan Simon Lévelt zijn assortiment uitbreiden met een mooie, nieuwe koffie.

De specialistische koffie- en theehandel Simon Lévelt is al tweehonderd jaar een begrip voor kenners op het gebied van koffie en thee. Tweehonderd jaar in handen van dezelfde familie ook, allen nazaten van oprichter Simon Lévelt. Het bedrijf heeft 44 vestigingen in Nederland en België, waar 25 soorten koffie en meer dan 180 soorten thee worden verkocht.

Simon Lévelt is tevens één van de grondleggers van het Max Havelaar-merk, inmiddels geïnternationaliseerd als Fair Trade, dat producenten van koffie, thee, suiker, cacao en tal van andere producten een faire prijs betaalt voor duurzaam geproduceerde goederen.

‘Er komt daar hele mooie koffie vandaan’

In de begintijd van Max Havelaar betekende dat een flinke toename van de export van koffie en thee voor Simon Lévelt. “Maar later werden fairtradeproducten meer gemeengoed en kwam de concurrentie op het gebied van duurzaamheid op gang. Nu is het percentage van onze omzet in de export teruggelopen van twintig naar vijftien procent, vertelt Rob Sikkema, managing director van Simon Lévelt. Wel breidt Lévelt zijn franchise uit naar onder

meer de Scandinavische landen, waar de klant gelokt wordt met een nadruk op het tweehonderdjarig vakmanschap, de passie voor koffie en thee en de zorg voor mens en milieu van Simon Lévelt. Ook in de Oost-Europese landen liggen kansen. Met de groeiende welvaart neemt daar ook de vraag naar duurzame producten toe.

“We importeren onze koffie en thee zelf, en bouwen langdurige relaties op met de producenten”, legt Sikkema uit. Met sommigen van hen hebben we al meer dan

30 jaar een contract, en we gaan regelmatig bij ze op bezoek. Ook de winkeliers gaan regelmatig mee.”

De laatste keer dat Sikkema zelf de boer op is gegaan was twee jaar geleden in Oeganda. “Dat was in het kader van het Private Sector Investeringsprogramma (PSI) van het ministerie van Buitenlandse Zaken, dat vernieuwende investeringsprojecten in opkomende markten steunt. Het gaat om een project van € 1 miljoen rond een koffieverwerkings-

De Exportise van:

Rob Sikkema

Functie: managing director

Bedrijf: Simon Lévelt

Sector: koffie en thee

www.simonlevelt.nl

fabriek, waarbij de koffieboessen van alle koffieboeren in een regio centraal worden verwerkt. Dat komt de kwaliteit en dus de prijs van de koffie ten goede.” Het is een vorm van ontwikkelingshulp waar zowel de Oegandese als de Nederlandse economie van profiteert. Bovendien wordt er een aantal zogenoemde Millenniumdoelstellingen een klein beetje verder geholpen. Dit zijn doelen die in 2000 zijn vastgesteld door de Verenigde Naties om de wereldwijde armoede tegen te gaan. Behalve een eerlijke vergoeding voor de producenten is dat bijvoorbeeld ook de verhoging van het aantal vrouwen dat in zo'n project betrokken is.” Volgende maand gaat Simon Lévelt weer met een aantal winkeliers naar Oeganda, om de eerste resultaten van het project te bekijken. “De resultaten zijn zeer goed”, aldus Sikkema, “er komt daar nu een hele mooie koffie vandaan.”

Seminar Nederlandse-Poolse biologische agribusiness

Op 4 november 2010 is in Den Haag het seminar 'New Perspectives of Dutch-Polish Organic Agribusiness'. De biologische landbouw in Polen is de laatste jaren flink gegroeid, zowel in areaal als in aantal boerderijen en verwerkers. De omstandigheden in Polen zijn gunstig voor de verdere ontwikkeling van de biologische agribusiness.

De biologische diversiteit, de ecologische kwaliteit van het beschikbare land, een almaar groeiende consumptie van biologische producten en een nog steeds onverzadigde markt bieden samen kansen voor de Nederlandse agribusiness. Het seminar wordt in samenwerking met de Nederlandse en Poolse ministeries van Landbouw geor-

ganiseerd door en in de Poolse ambassade te Den Haag, Alexanderstraat 25, tussen 9.00-16.30 uur. Een unieke gelegenheid om potentiële zakenpartners en vertegenwoordigers van beide ministeries te ontmoeten. De entree is gratis.

[Meer informatie en aanmelden via www.haga.trade.gov.pl/en](http://www.haga.trade.gov.pl/en).

Rijk Zwaan opent productielocatie Mexico

Vrijdag 1 oktober heeft Rijk Zwaan een nieuwe productielocatie in Guanajuato, Mexico geopend voor de vermeerdering van groentezaden. Met de investering van ruim € 10 miljoen is Rijk Zwaan Promex de modernste productiefaciliteit van de nummer vijf op de wereldranglijst van groentezadenproducenten. Mexico is als vestigingslocatie gekozen vanwege de klimatologische omstandigheden en de goede infrastructuur. De in Gua-

najuato geproduceerde zaden zullen wereldwijd door Rijk Zwaan worden afgezet. Naast steun van de overheid van de staat Guanajuato heeft het ministerie van LNV een actieve rol gespeeld bij de oriënteringsfase van Rijk Zwaan in Mexico en tijdens de bouw, door bemiddeling van markttoegang van producten en contacten met de overheid. Met deze investering wordt de aanwezigheid van de Nederlandse tuinbouwsector in Mexico verder versterkt. Mexico is een van de belangrijkste groeimarkten voor de hoogwaardige tuinbouw, mede door de nabijheid van de belangrijke Amerikaanse afzetmarkt en het gunstige klimaat. Voor de Nederlandse tuinbouwsector, van kassenbouwers tot de leveranciers van greenware, is Mexico een belangrijke bestemming en vervult daarmee een voortrekkersrol voor de tuinbouwontwikkeling in Midden- en Zuid-Amerika.

Business Summit Netherlands-Africa

De Business Summit Netherlands-Africa is het grootste event over zakendoen in Afrika en wordt op 3 november 2010 in Kasteel De Wittenburg gehouden. De gelegenheid bij uitstek om uw zakelijke activiteiten in Afrika naar een hoger plan te tillen. Een groot aantal prominente sprekers van toonaangevende bedrijven deelt zijn kennis en ervaring met de deelnemers. Voertaal is Engels. Er zijn workshops, onder andere over Food and Agriculture; Banking, Finance and Investment; Consumer Markets. Meer informatie en aanmelden via www.nabc.nl/africasummit2010. Organisatie: Netherlands-African Business Council (NABC) en STT Netherlands Study Centre for Technology Trends, in samenwerking met NL EVD Internationaal.

High Level-werkgroep Servië-Nederland

In Belgrado, Servië werd op 8 september een eerste overleg gehouden van de High Level landbouwwerkgroep Servië- Nederland. De reden voor oprichting is het toegenomen aantal activiteiten tussen beide landen. De agrarische sector in Servië maakt zo'n 25% uit van het BNP en is een van de sectoren die momenteel een groei doormaakt. De Servische minister van landbouw, de heer Dragin, wil met het instellen van deze landbouwwerkgroep de sector naar een hoger niveau tillen. Tijdens de eerste vergadering was er aandacht voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU, het

mogelijke toekomstige lidmaatschap van Servië en de samenwerkingsprojecten tussen Nederland en Servië die al lopen of binnenkort van start gaan. Het accent binnen de projecten ligt met name op veterinaire en fytosanitaire samenwerking. Nederland kan een sterke rol vervullen waar het gaat om kennisoverdracht. Een concreet voorbeeld van samenwerking is een studie die inzicht zal verschaffen in de huidige stand van de Servische landbouwsector. De studie wordt uitgevoerd door wetenschappers van het LEI en onderzoekers van de landbouwfaculteit van de Universiteit van Belgrado.

Slowakije: Agrofilm

Tijdens het filmfestival in Nitra, Slowakije werd aandacht besteed aan Agrofilm, een initiatief van onder andere het Slowaakse ministerie van Landbouw, de FAO en de VN. Het thema van dit jaar was 'bread en peace to people'. De LNV-afdeling in Praag, met financiële steun van de directie AKV, benut het filmfestival door via het medium film de boodschap over duurzaamheid in al haar facetten voor het voetlicht te brengen. Dit jaar zijn er vanuit Nederland acht films ingezonden, waarvan drie van het Innovatienetwerk. Het betreft: 'werken met water' een korte animatiefilm binnen het concept waterhouderij, waar water en agrarische productie elkaar in een nieuw ruimtebeslag vinden. Toekomst van de Paling is een documentaire over de palingperikelen, de doorbraak die inmiddels in Leiden is gerealiseerd en het vervolgonderzoek dat op stapel staat. De derde film gaat over 'Fotonenboer'. De gedachte is dat een agrarische ondernemer op het land dat hij tot zijn beschikking heeft, gratis zonlicht ontvangt, en zodoende in feite fotonen oogst.

'De toekomst voor de paling' viel in de prijzen, evenals de film over de 'Fotonenboer'.

De ambassadeur in Bratislava, Daphne Bergsma en de LNV-Raad Ellen van de Vrucht namen de prijzen in ontvangst (zie foto).

Daphne Bergsma en Ellen van de Vrucht nemen de filmprijzen in ontvangst.

LNV-afdelingen in het buitenland

AFRIKA

ADDIS ABEBA

Werkgebied: Ethiopië
Dhr. drs. Ir. G. Westenbrink, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Old Airport Zone, Addis Abeba P.O. Box 1241, Addis Abeba
Tel.: (00-251) 113.711.100 ext. 323 (BZ)
E-mail: add-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsembassyethiopia.org

Algiers (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Tunis)

Dhr. Khaled Benchaalal,
Agricultural assistant
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden 27 Chemin Cheikh Bachir El-Ibrahimi El-Biar
Postadres: Boite Postale 72, 16030 Algiers - Algerije
Tel.: (00-213) 21.92.28.28
E-mail: alg-lnv@minbuza.nl
www.ambassadepaysbasalger.org

NAIROBI

Werkgebied: Kenia, Oeganda, Tanzania, tevens voor UNEP
Dhr. mr. W.J. Wolff, LNV-Raad
Ambassade der Nederlanden,
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Riverside Lane, Off Riverside Drive, Nairobi, Kenia
Postadres: P.O. Box 41537, 00100, Nairobi, Kenia
Tel.: (00-254) 20.4450.137
E-mail: nai-lnv@minbuza.nl
www.netherlands-embassy.or.ke

PRETORIA

Werkgebied: Zuid-Afrika, Zambia, Mozambique
Dhr. Prof. drs. N.W. Visser, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 210 Queen Wilhelmina Street New Muckleneuk,
Pretoria 0083, Zuid-Afrika
Postadres: P.O.Box 117, Pretoria 0001, Zuid-Afrika
Tel.: (00-27) 12.425.4570/2/3
E-mail: pre-lnv@minbuza.nl
www.dutchembassy.co.za

KIGALI

Werkgebied: Rwanda en Burundi
Dhr. C.M.T.M. de Laat, LNV-project-attaché
Post/bezoekadres:
Ambassade der Nederlanden
Boulevard de l'Umuganda
PO Box 6613, Kacyiru-Kigali, Rwanda
Tel.: (00-250) 252584215
E-mail: frank.de.laat@minbuza.nl/
frank.de.laat@minlnv.nl

TUNESIË

Werkgebied: Tunesië, Libië, Algerije, Marokko
Mw. H. Ashtari, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden,
6-8, Rue Meycen, BP47-1082
Cité Mahrajane, Tunis
Tel.: (00216) 71.155.300
E-mail: tun-lnv@minbuza.nl
www.ambassadedespaysbastunis.com

AMERIKA

BOINAIRE

Werkgebied: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Suriname
Dhr. drs. A.M. Akkerman, LNV-attaché
BES-eilanden en LNV-Raad Suriname
Postadres: PO box 357, Kralendijk - Bonaire
Tel.: (00-59) 97158333
E-mail: ton.akkerman@rsc-bes.nl

BRASÍLIA

Werkgebied: Brazilië
Dhr. ir. B. Vrolijk, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Ses Avenida das Nações, QD. 801, Lote 05 CEP 70405-900 Brasília – DF, Brazilië
Tel.: (00-55) 61.3961.3200 (BZ)
Tel.: (00-55) 61.3961.3208 (LNV)
E-mail: bra-lnv@minbuza.nl
www.mfa.nl/bra

São Paulo (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Brasíliã)

Mw. F.E. Heering, Agricultural assistant
Consulaaft-Generaal der Nederlanden
Bezoekadres: Avenida Brigadeiro Faria Lima 1779, 3º-andar CEP 01451-001-São Paulo-SP, Brazilië
Postadres: Caixa Postal 11302, CEP 05422-970-São Paulo-SP, Brazilië
Tel.: (00-55) 11.3811.3300 (BZ)
Tel.: (00-55) 11.3811.3313 (LNV)
E-mail: sao-lnv@minbuza.nl
www.mfa.nl/bra

BUENOS AIRES

Werkgebied: Argentinië, Chili, Uruguay
Dhr. ir. F.L.M. Vossenaar, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Edificio Powrteño II, Olga Cossentini 831, Pisos 3 y 4, C1107 BVA Buenos Aires, Argentinië
Postadres: Ambassade der Nederlanden, Olga Cossetini 831, C1107 BVA Buenos Aires, Argentinië
Tel.: (00-54) 11.4338.0090 (LNV)
E-mail: bue-lnv@minbuza.nl
www.embadaholanda.int.ar

MEXICO

Werkgebied: Mexico, Cuba
Mw. ir. G.J.G.M. Nuytens-Vaarkamp, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Av. Vasco de Quiroga 3000, Piso 7, Colonia Santa Fe, 01210 Mexico D.F., Mexico
Postadres: Apartado Postal 10-656, 11000 Mexico D.F., Mexico
Tel.: (00-52) 55.5258.9921 tst. 205,209 (LNV)
E-mail: mex-lnv@minbuza.nl
www.paisesbajos.com.mx

WASHINGTON

Werkgebied: Verenigde Staten van Amerika (incl. Puerto Rico), Canada, tevens Wereldbank
Dhr. drs. M.W.M. Olde Monnikhof, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 4200 Linnean Avenue, N.W. Washington, D.C 20008-3896, Verenigde Staten van Amerika
Tel.: (00-1) 202.274.2716
E-mail: was-lnv@minbuza.nl
www.netherlands-embassy.org/

Azië

BANGKOK

Werkgebied: Thailand en Vietnam
Dhr. ir. R.J. Konijn, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 15 Soi Tonson Ploenchit Road, Lumpini, Pratumwan
Postadres: P.O. Box 404, Bangkok 10330, Thailand
Tel.: (00-66) 2.309.5290 (LNV)
E-mail: ban-lnv@minbuza.nl
www.mfa.nl/ban

Hanoi (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Bangkok)

Mw. Truong Thi Dung, Agricultural assistant
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden Daeha Office Tower, 6 th floor 360 Kim Ma Street, Ba Dinh District, Hanoi

Tel.: (00-84) 43.8315.650
ext. 220 en ext. 236 (BZ)
E-mail: han-lnv@minbuza.nl
www.netherlands-embassy.org.vn

JAKARTA

Werkgebied: Indonesië, tevens voor Association of South-East Asean Nations (ASEAN)
Dhr. ir. J.F. Rummenie, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Jalan H.R. Rasuna Said, Kavel S-3, Kuningan, Jakarta 12950, Indonesië
Tel.: (00-62) 21.524.1032/48 (LNV)
Tel.: (00-62) 21.525.1515 (BZ)
E-mail: jak-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsembassy.or.id/

Singapore (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Jakarta)

Dhr. K.C. Chong, Agricultural assistant
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 541 Orchard Road, 13-01 Liat Towers, Singapore 238881
Postadres: Tanglin P.O. Box 447, Singapore 912415
Tel.: (00-65) 6739.1121 (LNV)
E-mail: sin-lnv@minbuza.nl
www.mfa.nl/sin

NEW DELHI

Werkgebied: India, Sri-Lanka, Nepal
Dhr. ir. H.J.W. Duijn, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 6/50F Shantipath, Chanakyapuri, New Delhi 110021, India
Tel.: (00-91) 11.24.197.604/5/77
E-mail: nde-lnv@minbuza.nl
www.hollandinindia.org

PEKING

Werkgebied: Volksrepubliek China, (incl. Hong Kong) en Mongolië
Dhr. ir. M. Overheul, LNV-Raad
Dhr. drs. E.A.A.C. Gemmeke, Raad voor veterinaire en fytosanitaire aangelegenheden
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 4, Liangmahe Nanlu Rd. Beijing 100600, Volksrepubliek China
Tel.: (00-86) 10.8532.0260 (LNV)
E-mail: pek-lnv@minbuza.nl
www.hollandinchina.org/nl/peking/intro.htm
Web (LNV): www.nlpekagr.com

Hong Kong SAR (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Peking)

Mw. M.P.C. Ng, Agricultural assistant
Post/Bezoekadres: Consulaaft-Generaal der Nederlanden, Room 5702, 57/F Cheung Kong Center, 2 Queen's Road Central, Hong Kong, Volksrepubliek China
Tel.: (00-852) 2524.8187/88 (LNV)
E-mail: hon-lnv@minbuza.nl
www.hollandinchina.com
Web (LNV): www.nlpekagr.com

Shanghai (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Peking)

Dhr. N. Hong, Agricultural assistant
Post/Bezoekadres: Consulaaft-Generaal der Nederlanden, 10/F East Tower, Dawning Center, NO.500 Hongbaoshi Road, Changning District, Shanghai 201103 Volksrepubliek China
Tel.: (00-86) 21.22.087229
E-mail: nlshaagr@uninet.com
2e e-mail: nick.hong@minbuza.nl
www.hollandinchina.org/nl/cg/sh-intro.htm
Web (LNV): www.nlpekagr.com

SEOUL

Werkgebied: Republiek Korea en Taiwan
Dhr. ir. O.T.J. Stiekema, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Agricultural Office, 15-5, Jungdong Building 10th Fl., Jung-dong Joong-ku, Seoul 100-084, Korea
Postadres: K.P.O. Box 509, Seel 110-605, Republiek Korea
Tel.: (00-82) 2.723.4180
E-mail: seo-lnv@minbuza.nl
http://southkorea.nlembassy.org

Taipei (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Seoul)

Mw. C.S. Hsiung, Agricultural assistant
Post/Bezoekadres: Netherlands Trade and Investment Office, Agricultural and Food Department, 5/F Artist Construction Building, 133 Min Sheng E. Road, Section 3, Taipei 105, Taiwan
Tel.: (00-886) 2.2713.5760 ext. 150
E-mail: nltaigr@ntio.org.tw
www.ntio.org.tw

TOKYO

Werkgebied: Japan
Mw. drs. C. Boonstra, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Shiba-koen, 3-6-3, Minato-ku, 105-0011 Tokyo, Japan
Tel.: (00-81) 3.5776.5490 (LNV)
E-mail: tok-lnv@minbuza.nl
www.oranda.or.jp

EUROPESE UNIE

Athene (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Boekarest)

Mw. mr. S.J. Sap, Agricultural assistant
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Leoforos Vassileos Konstantinou 5-7, Athene 106-74, Griekenland
Tel.: (00-30) 2.107.254.962
E-mail: ath-lnv@minbuza.nl
www.dutchembassy.gr

BERLIJN

Werkgebied: Duitsland, Zwitserland, Noorwegen, Zweden
Dhr. G.P.G. Kunst, MBA, LNV-Raad
Dhr. A. Veldhuizen MBA, LNV-attaché
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Klosterstrasse 50, 10179 Berlin, Duitsland
Tel.: (00-49) 30.2095.6480 (LNV)
E-mail: bln-lnv@minbuza.nl
www.niederlandeweb.de

BOEDAPEST

Werkgebied: Hongarije, Slovenië, Oostenrijk
Dhr. ir. M.A.C. Homan, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Fuge utca 5-7, (2e district), 1022 Boedapest, Hongarije
Postadres: P.O. Box 56, 1388 Boedapest, Hongarije
Tel.: (00-36) 1.3366.380 (LNV)
E-mail: bdp-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsembassy.hu

BOEKAREST

Werkgebied: Roemenië, Bulgarije, Griekenland
Dhr. ir. H.L.M. van Wissen, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Aleea Alexandru 20, Sector 1, 011823 Boekarest, Roemenië
Tel.: (00-40) 21.231.5657 (LNV)
E-mail: bkr-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsemb.ro

Sofia (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Boekarest)

Mw. D.H. Milenkova, Agricultural assistant
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden,

Oborishte 15, 1504 Sofia, Bulgarije
Postadres: P.O. Box 91, 1000 Sofia, Bulgarije
Tel.: (00-359) 2.8160.380 (LNV)
E-mail: sof-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsembassy.bg/

BRUSSEL

Werkgebied: België, Luxemburg
Dhr. ing. A. Wegen, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Kortenberglaan 4-10, 1040 Brussel, België
Tel.: (00-32) 2.679.1550 (LNV)
E-mail: brn-lnv@minbuza.nl
www.eu-nederland.be

KOPENHAGEN

Werkgebied: Denemarken, IJsland
Mw. drs. R. Nijland, Agriculterale assistent
Dhr. drs. R.H. Schaap, raad voor Visserij en Mariene Biodiversiteit
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Toldbodgade 33, DK 1253 Copenhagen K, Denemarken
Tel.: (00-45) 33.707.218
E-mail: kop-lnv@minbuza.nl
www.nlembassy.dk

LONDEN

Werkgebied: Verenigd Koninkrijk, Ierland
Dhr. dr. E. Wermuth, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 38, Hyde Park Gate, Londen SW7 5DP, Verenigd Koninkrijk
Tel.: (00-44) 20.7590.3279/76/77/80
E-mail: lon-lnv@minbuza.nl
www.netherlands-embassy.org.uk/

MADRID

Werkgebied: Spanje, Portugal
Mw. mr. S.M.C. Deepen, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Pasco de la Castellana, 259D-36, 28046 Madrid, Spanje
Tel.: (00-34) 91.353.7521/20 (LNV)
E-mail: mad-lnv@minbuza.nl
www.embajadapaisesbajos.es

Lissabon (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Madrid)

Mw. A.P. Paiva Geadas, Agriculterale assistent
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Avenida Infante Santo 43-50, 1399-011 Lissabon, Portugal
Tel.: (00-351) 21.391.4919 (LNV)
E-mail: lis-lnv@minbuza.nl
www.emb-paisesbaixos.pt

PARIJS

Werkgebied: Frankrijk, Algerije
Mw. drs. M.A.J. Vaes, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 7 Rue Eblé, 75007 Parijs, Frankrijk
Tel.: (00-33) 1.4062.3353 (LNV)
E-mail: par-lnv@minbuza.nl
www.amb-pays-bas.fr

PRAAG

Werkgebied: Tsjechië, Slowakije
Mw. drs. E. van de Vrugt, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Gotthardska 6/27, 160 00 Praag 6, Bubenec, Tsjechië
Tel.: (00-420) 233.015.218
E-mail: pra-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsembassy.cz

ROME

Werkgebied: Italië
Mw. M. Sipman, Agriculterale assistent
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Via Michele Mercati 8, 00197 Rome, Italië
Tel.: (00-39) 06.3228.6224 (LNV)

Tel.: (00-39) 06.3228.6001 (BZ)
E-mail: rom-lnv@minbuza.nl
www.olanda.it/

WARSCHAU

Werkgebied: Polen, Estland, Letland, Litouwen, Finland, Wit-Rusland
Dhr. drs. A.J.M. van Poppel, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Ul. Kawalerii 10, 00 468 Warschau, Polen
Tel.: (00-48) 22.559.1269
E-mail: war-lnv@minbuza.nl
www.nlembassy.pl

MIDDEN-OOSTEN

ABU DHABI

Werkgebied: Verenigde Arabische Emiraten, Saoedi-Arabië, Iran
Dhr. ir. P.J.M. de Jong, LNV-Raad
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Apt. 602 Al Masaood Tower Building, Shelkh Hamdan Street, Abu Dhabi, Verenigde Arabische Emiraten.
Postadres: P.O.Box 46560, Abu Dhabi, Verenigde Arabische Emiraten.
Tel.: (00-971) 2.632.0712 (LNV)
E-mail: abu-lnv@minbuza.nl

Dubai (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Abu Dhabi)

Mw. S. Kadri, Agriculterale assistent
Bezoekadres: Consulaat-Generaal Dubai El Habtoor Business Tower, Dubai Marina (opposite Habtoor Grand Hotel Resort & Spa), 30th & 31st floor, Dubai, U.A.E.
Postadres: P.O. Box 7726, Dubai, U.A.E.
Tel.: (00-971) 4.4407600 (ext. 607) (BZ)
E-mail: dba-lnv@minbuza.nl

Riyadh (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Abu Dhabi)

Dhr. M.M. El Bahaie, Agriculterale assistent
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Diplomatic Quarter, Riyadh, Saoedi-Arabië
Postadres: P.O.Box 94307, Riyadh 11693, Saoedi-Arabië
Tel.: (00-966) 1 488 1093/2501 (LNV)
E-mail: riy-lnv@minbuza.nl
www.holland.org.sa

KAIRO

Werkgebied: Egypte
Dhr. dr. ir. J.G. van der Beek, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, 18, Hassan Sabri Street, 11211 Zamalek, Kairo, Egypte
Tel.: (00-202) 2 736 38 63 / 2 739 55 71/2/3
E-mail: kai-lnv@minbuza.nl
www.hollandembassy.org.eg

OVERIG EUROPA

ANKARA

Werkgebied: Turkije, Israël en Palestijnse gebieden
Dhr. Ir. S.J.D. Verbunt, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Turan Günes Bulvari. Hollanda Caddesi no. 5, 06550 Yildiz Ankara, Turkije
Tel.: (00-90) 312.409.1860 (LNV)
E-mail: ank-lnv@minbuza.nl
www.dutchembassy.org.tr
www.nlankagr.com

KIEV

Werkgebied: Oekraïne
Dhr. ir. ing. M. Y. Brouwer, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Kontraktova Ploscha 7, 01901 Kiev, Oekraïne
Tel.: (00-380) 44 490 82 23 (LNV)
E-mail: kie-lnv@minbuza.nl
www.netherlands-embassy.com.ua

MOSKOU

Werkgebied: Rusland, Kazachstan
Mw. S.J.C.W. van Tilburg, LNV-Raad
Mw. I. Faassen, LNV-Attaché
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Trabnikovskiy Pereulok 23
Postadres: Kalashny Pereulok 6, 115127 Moskou, Rusland
Tel.: (00-7) 495.797.2946
E-mail: mos-lnv@minbuza.nl
www.netherlands-embassy.ru

ZAGREB

Werkgebied: Bosnië-Herzegovina, Kroatië, Servië en Montenegro
Dhr. drs. A.M. de Roo, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Medvescak 56, 10000 Zagreb, Kroatië
Tel.: (00-385) 1.464.2220 (LNV)
E-mail: zag-lnv@minbuza.nl
www.netherlandsembassy.hr

Belgrado (LNV-steunpunt, valt onder LNV-afdeling Zagreb)

Mw. M. Mirkovic, Agriculterale assistent
Bezoekadres: Ambassade der Nederlanden, Simina 29, 11000 Belgrado, Servië
Tel.: (00-381) 11.202.39.80
E-mail: bel-lnv@minbuza.nl
www.nlembassy.org.yu

PERMANENTE VERTEGENWOORDIGINGEN LNV BIJ INTERNATIONALE ORGANISATIES

BRUSSEL PV-EU

Dhr. drs. G.G.J. Thissen, LNV-Raad
Dhr. ir. W.H.J. van der Sande, Veterinaire Raad
Mw. Mr. N. Runia, LNV-attaché
Dhr. drs. H.J. Buning, LNV-attaché
Dhr. drs. G.H.J. Kits Nieuwenkamp, LNV-attaché
Post/Bezoekadres: Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Europese Unie, Kortenberglaan 4-10, 1040 Brussel, België
Tel.: (00-32) 2.679.1545/1546 (LNV)
E-mail: bre-lnv@minbuza.nl
www.eu-nederland.be
Tevens belast met procurement-aangelegenheden in het kader van de ontwikkelingsfondsen van de EU.

GENÈVE PV-WTO

Werkgebied: Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de WTO (Wereldhandelsorganisatie) en andere - internationale organisaties te Genève (UNCTAD, UNEP, WHO, WIPO/UPOV)
Dhr. mr. M.P.C. Huige, LNV Raad
Postadres: C.P. 196, 1211 Genève 20 CIC, Zwitserland
Tel.: (00-41) 22.748.1822/08 (LNV)
E-mail: rien.huige@minbuza.nl

PARIJS PV-OESO

Werkgebied: Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling)
Mw. drs. P.C.M. van Bentum, LNV-Raad
Post/Bezoekadres: 12-14 Rue Octave Feuillet, 75116 Parijs, Frankrijk
Tel.: (00-33) 1.4524.9971
E-mail: pao-lnv@minbuza.nl

ROME - PV ROME

Werkgebied: Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de VN-organisaties voor voedsel en landbouw
Mw. A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven,

Buitengewoon en Gevolmachtigd Ambassadeur, Permanente Vertegenwoordiger
Dhr. drs. R. Elkhuizen, Ambassaderaad, Plv. Permanent Vertegenwoordiger
Mw. drs. F.D. Schild, Tweede Secretaris
Post/Bezoekadres: Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de VN-organisaties voor voedsel en landbouw, Via delle Terme Deciane 6, 00153 Rome, Italië
Tel.: (00-39) 06.574.0306/ 2326
E-mail: rof@minbuza.nl

NETHERLANDS AGRIBUSINESS SUPPORT OFFICE

Kunming

Dhr. R. Schuurman, Chief Representative
Mw. Yang Yang, Deputy Representative
Room 1604, Hongta Mansion
155 Beijing Road
Kunming 650011, P.R.China
Tel.: (0086) (0) 871 3578 322
E-mail: nbsokm@nbsokm.com
www.hollandinchina.org

Izmir

Dhr. J. Kipp, Chief representative
1456 Sk. Kristal 2
Is Merkezi no.18
Kat 3 Daire 16
35220 Alsancak
Izmir, Turkije
Tel.: (0090) 530 926 93 47
E-mail: kipp.tr@gmail.com
www.nabsoturkey.com

Activiteitenkalender 2010

Pioneers in international business

Programma Bilaterale Economische Samenwerking van de directie Agroketens en Visserij

Onderstaande activiteiten zijn op alfabetische volgorde gerangschikt per regio en per land.

Regio/land	Periode	Activiteit	Inlichtingen uitvoering	Inlichtingen markt
Afrika				
Ethiopië	20-27 november	Studiereis groente en fruit	Ingrid Korving i.korving@minlnv.nl	Ingrid Korving i.korving@minlnv.nl
Amerika				
Mexico	10-13 november	Expo Agro Alimentaria te Irapuato (Holland Paviljoen)	Jochem Porte j.porte@minlnv.nl	Jochem Porte j.porte@minlnv.nl
Verenigde Staten	4-5 november	Spreekdagen (werkgebied Verenigde Staten, Canada, Puerto Rico)	Cindy van den Boom cindy.van.den.boom@minlnv.nl	Cindy van den Boom cindy.van.den.boom@minlnv.nl
EU				
Duitsland	21-30 jan. 2011	Internationale Grüne Woche te Berlijn, algemene landbouw- en voedingsmiddelenbeurs (Holland Paviljoen)	Monique de Muynck j.m.de.muynck@minlnv.nl	LNV-afdeling bln-knv@minbuza.nl
Tsjechië	10-12 november	Handelsreis voor de sierteeltsector	LTO Groeiservice a.vanden.berg@groeiservice.nl	LNV-afdeling pra-lnv@minbuza.nl
Midden-Oosten				
Dubai (VAE)	27febr-2mrt2011	Gulfood te Dubai, internationale vakbeurs voor voedingsmiddelen en equipment (Holland Paviljoen)	NCH ccramer@nchnl.nl	LNV-afdeling abu-lnv@minbuza.nl
Overig Europa				
Kazachstan	1-4 november	Handelsmissie landbouwbreed	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl
Oekraïne	2-4 februari 2011	Interagro te Kiev, landbouwbeurs (Holland Paviljoen)	Jan Schenk j.p.schenk@minlnv.nl	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl
	6-10 december	Spreekdagen (werkgebied Oekraïne) i.c.m. Rusland	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl
Rusland	8-12 oktober	Golden Autumn te Moskou, landbouwakbeurs (Holland Paviljoen)	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl
Rusland	6-10 december	Spreekdagen (werkgebied Rusland, Kazachstan) incl. Ruslandconferentie, i.c.m. Oekraïne	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl	Evert Jan Krajenbrink e.j.krajenbrink@minlnv.nl